

Рецензия

от доц. г-р Александър Василев Гьошев

АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Факултет „Изобразителни изкуства“

Катедра „Дизайн“

Относно дисертационния труд

на Бояна Иванова Павлова

„Експериментални форми на типографията

в художествените и периодичните печатни издания“

с научен ръководител доц. г-р Илия Груев

В изследването задълбочено са разгледани различните аспекти на неконвенционалните проявления на калиграфията и типографията в територията на ръкописната и печатната книга. Анализирани са разнообразните ѝ форми, направени са множество паралели между типографските експерименти в полето на литературата, изобразителното изкуство, печатната графика и съвременния дизайн. Проследена е визуалната обвързаност между класически и експериментални типографски похвати както в художествените, така и в периодичните печатни издания.

Добре написаният и структуриран научен труд (общо 323 стр.), състоящ се от 299 страници основен текст, е обособен в следните части: увод, три глави и заключение. Коректно е допълнен с библиография на използваните теоретични и електронни източници. Направено е приложение с библиография на коментираните в дисертацията художествени и периодични печатни издания (83 книги и списания). Павлова съставя и приложение с илюстрации, организирани и подредени в албум, с цел по-ясно разбиране на коментираните и анализирани в текста типографски образци, книги и литературни произведения, които съдържа 148 страници и 102-ма автори. Важни за отбелязване в проучването са трите ѝ подхода при разглеждането на неконвенционално типографско произведение – поетичния/ писателския, художествения и художественоинтерпретативния.

В съдържателен план основните проблематики, които се проследяват в отделните части на изследването, са:

В **уводната част** е направен необходимият тематичен анализ. Изяснени са предметът и методологията, целите, задачите, както и темпоралните и топографски граници на изследването. Уточнено е, че по отношение на медията научният текст е фиксиран в територията на печатната книга, а тезите и изводите, споделени в него, са приложими във всички аспекти на графичния дизайн: както към рекламно-информационните издания и плаката, така и към непечатните медии.

1. **Първа глава** се фокусира върху **обобщение на принципите на функциониране на писмеността и историческото формиране на т. нар. типографска норма**. Акцентирано е на фактите, че написано и напечатано съществува, за да бъде прочетено, и че развитието на писмеността е развитие на знаковите системи, нормите и условията за боравене с тях. Паралелно с „канона“, характеризиращ изкуството на книгата в даден период, и отражението, което всеки стил в изкуството оказва, Павлова анализира съответните „отклонения“ в исторически план и проследява еволюцията на конвенционалните и неконвенционалните книгооформителски и шрифтови решения в полето на ръкописната и печатна книга до началото на 20. век. Разглежда и охарактеризиращата всеки един период контекстуалната рамка, която оформлението на книгата придава. Посредством изчерпателно обсъждане на етапите на формиране на гръцката азбука, кирилицата и латиницата определя базовата функционална норма и семиотичните промени, които настъпват вследствие на това.

В **първата подглава** хронологично се проследява формирането на **конвенциите в изкуството на ръкописната книга** през: Античността – Месопотамия, Древен Египет, Древна Гърция, Древен Рим; Средновековието в Източна Европа – Византия, и Западна Европа – Ирландия, Англия, териториите на развитие на меровингската, каролингската и отонската ръкописна книга, Вестготското кралство, земите на арабизирани християни; двата големи средновековни стила – романския и готическия. Коментирани са гръцките стихотворения шаблони, индийските читра-кавия и еврейските микрографски образци.

Отредено е внимание на откриването на книгопечатането и се разглежда доизграждането на конвенциите в печатната книга през: Ренесанса, барока, рококо и неокласицизма; Индустриалната революция в Европа и Северна Америка; Викторианската епоха и противопоставящото ѝ се течение „Изкуства и занаяти“ с лидер Уилям Морис; международния стил ар нуво. Разгледани са произведения на Алдус Мануций (15. век), Йохан Михаел Пюхлер и Матиас Бухингер (кр. 17. – 18. век), Шарл-Франсоа Панар, Стефан Маларме и др. Приведени са тезите на Стенли Морисън, Ерик Гил, Беатрис Уорг и Ян Чихолд и др.

2. **Втора глава** проследява влиянието на авангардните течения върху експериментите в полето на типографията. Установява се въвеждането на иновативни подходи и превръщането на експерименталните форми на типографията в нов визуален език. На базата на неотделимостта на лингвистичното от визуалното ниво на съдържанието Павлова извежда конструктивна рамка на класификацията, диференцирайки общо 7 категории. Въвежда и тълкува понятията *разказ* и *невидима типография*. Разглеждайки пресечни точки между разнообразни многокодови семантични и синтактични взаимодействия, както и множество примери от различни периоди и сръжави, дефинира характеристиките на типографските проявления, отдалечаващи се от полето на т.нар. *невидима типография* (категория **тип 0**). В съдържателен план разгледаните примери са определени в следните категории:

- *Езиково и визуално линеен символичен разказ* – категория **тип 1**, при която лингвистичното и визуалното ниво на съдържанието в най-малка степен се отклоняват от типографската „норма“ (категория **тип 0**).
- *Езиково линеен и визуално иконичен разказ* – категория **тип 2** (идентична на тип 0 и тип 1), при която функцията на лингвистичното равнище остава графемологична.
- *Езиково и визуално нелинеен иконичен разказ* – категория **тип 3**, в нея визуалното равнище продължава да борава с конкретни образи.

- *Езиково и визуално нелинеен символичен разказ* – категория **mup 4**, при нея езиково четене (линейно или нелинейно) е обвързано с графемологична фонографична функция.
- *Визуално иконичен разказ* – категория **mup 5**; при нея визуалното съдържание може да има конкретен характер.
- *Визуално символичен разказ* – категория **mup 6**; при нея визуалното съдържание може да има абстрактен характер.

В последната част от втора глава Павлова прави кратък преглед на използваните типове лингвистично-визуални *разкази* и комбинациите между тях, за да коментира значими от гледна точка на неконвенционалната си типография примери.

3. **В третата глава** от изследването, която намирам за интересна и стойностна, Павлова се спира на проблема за типографския експеримент в медийното поле на книгата и диференцира три подхода при разглеждането на неконвенционално типографско произведение като изразно средство – поетичния/писателския, художествения и художественоинтерпретативния. Основните гледни точки, които формират структурата на тази част от изследването, са: авторството, съавторството, интерпретацията и нейните граници. Намирам за уместно, ако в бъдеще трудът се издаде като книга, което горещо препоръчвам, в тази част на изследването да се коментират по-просторно и възгледите на Еко, че между намерението на автора и намерението на интерпретиращия има и трета възможност: намерението на текста (вж. *intentio operis* като противопоставено на – или взаимодействащо с – *intentio auctoris* и *intentio lectoris*).

В първата подглава Павлова коментира изразните възможности на целия типографски диапазон през едно необичайно издание – “Page 1: Great Expectations”.

Втората и третата част на същата глава разглеждат синкретичните произведения, които са изградени чрез експерименталните форми на типографията.

В последната част на дисертационния труд Павлова синтезира направените в хода на изследването изводи и доказаните в изложението тези. Акцентира върху приносите на изследването и посочва проучвателни перспективи за награждане на засегнатите в текста проблематики.

Заключение: След като се запознах с дисертационния труд на Бояна Павлова, считам, че **изследването е значимо и има приносен характер** не само що се отнася до изучаването на експерименталните изобразителни подходи в типографията, но и до познаването на фундаментите на европейската цивилизация, които са дълбоко свързани с развитието на писмеността, визуалната комуникация и изкуството на книгата.

Давам **положителна оценка** и препоръчвам на Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Бояна Иванова Павлова.

1 август 2023 г.

доц. д-р Александър Василев Гьошев